

ՏԱԹԵՎԻԿ ՍԱՖԱՐՅԱՆ

ՀՀ ԳԱՍ Հրաչյա Աճառյանի անվան

լեզվի ինստիտուտ

Բան. գիտ. թեկնածու

Էլհասուգե՝ tatevik.safaryan1979@gmail.com

**ԳՈՑԱԿԱՆԻ ՁԵՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏ
ԿԱՊԿԱԾ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐԸ ԱՐԴԻ ՀԱՅՏԵՐԵՆՈՒՄ**

Ամփոփում

Լեզուն՝ որպես հանրային գործածության միջոց, անընդհատ զարգացող և փոփոխվող երևույթ, բնականորեն տարաբնույթ սխալների ներթափանցման հնարավորություն է ստեղծում: Բանավոր ու գրավոր խոսքում հանդիպող այդ շեղումները կարող են այնքան հաճախադեպ լինել, որ թվում է՝ հեշտ չէ խմբավորել և կանոնակարգել դրանք: Հաղորդակցական գործառնության ընթացքում դրանց փոքր մասը, կապված նաև աշխարհաքաղաքական փոփոխությունների հետ, կարող է դուրս մղվել, ինչպես՝ *դիրքերի տեղափոխում, ռեպրոդուցիա, սովետական* և այլ բառեր: Շեղումների մի մասը կարող է պահպանվել որպես լեզվական փաստ, ինչը նկատելի է, օրինակ, *ոչ մեկ, որոշներ* սխալ գործածություններում: Ձևաբանական և շարահյուսական մակարդակներում հանդիպող սխալների քննությունն սկսելով գոյականից՝ դիտարկում ենք որոշ օրինաչափություններ հոգնակի թվի կազմության և հոլովական ձևերի մեջ, քանի որ արդի հայերենում կայունացող շեղումները կապվում են ոչ միայն բառակազմական և իմաստաբանական արտահայտչաձևերի, այլև խոսքի մասի թեքված ձևերի հետ: Ուստի բնական է, որ գոյականի քերականական հատկանիշներից բխող շեղումներն առնչվում են հոլովման և թվի քերականական կարգերի հետ:

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. հնչյունափոխություն, վերջնահնչյուն, գաղտնավանկ, հոգնակիակերտ, իմաստային նրբերանգ, զուգաձևություն, բառարմատ, հոլովական համակարգ, օրինաչափություն, շեղում, արմատական հնչյուն, ռճական նրբերանգ, խոսակցական լեզու, գրաբարյան տարբերակ:

Մեթոդաբանություն

Աշխատանքը կատարված է լեզվաբանական հետազոտության համա-
ժամանակյա, այն է՝ նկարագրական մեթոդի արտաքին և ներքին
մեկնաբանության եղանակներով:

Լինելով նյութական իմաստ արտահայտող խոսքի մաս՝ գոյականը թանձրացական և վերացական, անձնանիշ և իրանիշ ու այլ տեսակներով կարող է հարաբերվել ուրիշ խոսքի մասերի հետ՝ *աղքատություն-աղքատ* (ածական), *շարժում-շարժել* (բայ), հոլովի և թվի կարգի մեջ կառուցվածքային յուրահատկություններ հանդես բերել և երբեմն դառնալ սխալների հիմք:

Որոշ միավանկ գոյականների հոգնակիի կազմության ժամանակ բնական է *իչք, ուչք* հնչյունափոխությունը՝ *միրգ-մ(ը)րգեր, գիծ-գ(ը)ծեր, շուն-շ(ը)ներ, մուկ-մ(ը)կներ*: Բայց այս օրինաչափության տարածումը բերում է ակնհայտ շեղումների այնպիսի բառերում, ինչպիսիք են *թիւթ(ը)մեր* (ճիշտը թիւմեր), *նիշ-ն(ը)շեր* (ճիշտը նիշեր), *ռուս-ռ(ը)սներ* (ճիշտը՝ ռուսներ): Այդպես նաև *ժողովուրդ* բառի հոգնակին են հաճախ կազմում *ժողովրդներ* սխալ ձևով (ճիշտը՝ ժողովուրդներ): Արդեն գործածական է դարձել *սկզբներ* ոչ ճիշտ ձևը, և աստիճանաբար դուրս է մղվում *սկիզբներ*-ը: Շատ ավելի հստակ է գրաբարում «ն» արմատական վերջնահնչյուն ունեցող միավանկ բառերի՝ *-ներ* մասնիկով հոգնակի թվի կազմությունը (*գառներ, թռոններ, հարսներ, մատներ, ոտներ, ծնկներ, ձկներ, էգներ*), ուստի անընդունելի են այսպիսի սխալ կիրառությունները՝ *հարսեր, մատեր, ծնկեր*: «Խաղողի մատեր» փոխաբերությունը հասկանալի է դարձնում «եր»-ով հոգնակին:

Հոգնակի թվի կազմության սխալ գործածություն են հանդես բերում - *ք* գաղտնավանկ ունեցող մի շարք գոյականներ. *սպա, շտաբ* բառերը երկվանկանի են՝ *քս-սպ, քշ-տաբ* (ինչպես՝ *սկիզբ, ստոր, սկյուռ* և այլն, որոնց հոգնակիում այդպիսի շեղում չի լինում), հետևաբար հոգնակի թիվը պետք է կազմվի *-ներ* ածանցով՝ *սպաներ, շտաբներ*, և կոպիտ սխալ են այժմ արդեն լայն կիրառություն ունեցող ձևերը՝ *սպաեր, շտաբեր*: Այստեղ գործում է նաև մի այլ օրինաչափություն. եթե երկվանկանի բառերի սկզբում է գաղտնավանկի *-ք*-ն, ապա հոգնակին կազմվում է *-ներ*-ով (*դպրոց-ներ, սրբիչ-ներ, ժպիտ-ներ, կղզի-ներ վրան-ներ* և այլն): Իսկ եթե այն երկրորդ վանկում է, հոգնակին կազմվում է *-եր*-ով՝ *տետ(ը)ր-տետրեր, արկղ-արկղեր, սանր-սանրեր, անգղ-անգղեր* և այլն: Դժվար չէ նկատել, որ *սպա, շտաբ* բառերը պատկանում են առաջին խմբին, ուստի ենթարկվում են *-ներ* հոգնակիի կազմությանը: Այս առումով որոշ վերապահությամբ պետք է ընդունել նշանավոր լեզվաբանի դիտարկումը, որ երկրորդ խմբի որոշ «բառերի գոնե մի մասը ազատ կերպով հոգնակի կարող են կազմել նաև

ՆԵՐ մասնիկով, ինչպես՝ անգղ-անգղներ, արկղ-արկղներ»¹: Այսպիսի գուգաձևությունը բացատրվում է *սպա*, *շտաբ* գոյականների պարագայում:

Գոյականի հոգնակի թվի կազմության հետ կապված շեղումների մի այլ խումբ է առաջանում վերջին միավանկ բաղադրիչ ունեցող բարդ բառերի մեջ: Կանոնը պահանջում է հիշել, որ երբ այդ միավանկ բաղադրիչը բայական իմաստ ունի, հոգնակի թիվը պետք է կազմել *-ներ* ածանցով՝ *պատմագիրներ* (*գրող-գրել*), *գնդացիներ* (*ցրող*), *բանտապահներ* (*պահող*), *խաչակիրներ* (*կրող*), *ազգասերներ* (*սիրող*), *ժամացույցներ* (*ցույց տվող*) և այլն: Իսկ երբ այդ երկրորդ բաղադրիչը գոյականական իմաստ ունի, հոգնակին կազմվում է *-եր* մասնիկով՝ *ձեռագրեր* (*ձեռքով գրված գիրք*), *նստացույցեր* (*նստած ցույց*), *արոտավայրեր* (*վայր*), *բանավեճեր* (*վեճ*), *հորաքույրեր* (*քույր*), *տեղաշորեր* (*շոր*) և այլն: Ուստի պետք է խուսափել *ձեռագիրներ*, *նստացույցներ*, *պատմագրեր* և նման այլ կարգի շեղումներից:

Հասկանալի է, որ այս դեպքում դեր է խաղում նաև իմաստային նրբերանգը, որը միշտ կարող է շեղումների առիթ դառնալ: Օրինակ՝ *ձեռագիր*-ը կարող է ընկալվել նաև *ձեռքի գրածը* իմաստով, ինչը հասկանալի կդարձնի *-ներ* հոգնակիակերտով կազմությունը: Բայց, ասենք, *հեռագիր* նշանակում է *հեռվից եկած գիր*, ուստի *հեռագիրներ* ձևը սխալ է (*ճիշտը՝ հեռագրեր*): Բառիմաստի տարբերությունն է հուշում այն, որ *մեծատուն* բառը ստանում է *-ներ* ածանցը (*մեծատուններ*), քանի որ նշանակում է «մեծ տուն ունեցող, հարուստ», իսկ *վերնատուն* բառի հոգնակին կազմվում է *-եր*-ով (*վերնատներ*), որովհետև բառը նշանակում է «վերնի տուն»: Ըստ էության դեր է խաղում այն, որ «բառի երկրորդ միավանկ բաղադրիչը պահպանում է իր հիմնական նշանակությունը»²:

Արդյո՞ք այս հիմունքով կարելի է բացատրել *վարչապետ*, *գյուղապետ*, *թաղապետ* և նման բառերի *-ներ* հոգնակիական կազմությունը (*գյուղապետներ*, *թաղապետներ*), երբ ըստ կանոնի՝ ճիշտը *-եր*-ով ձևն է՝ *գյուղապետեր*, *թաղապետեր*: Համենայն դեպս, *-ներ*-ով հոգնակին վավերացվել է տեսականորեն ևս. «*Ներ* հոգնակերտ մասնիկով են հոգնակի թիվ կազմում նաև «պետ, նիշ» արմատներով վերջացող բաղադրյալ բառերը՝ նամականիշներ, չափանիշներ, վարչապետներ, սպարապետներ»³: Եթե հստակ է, որ *նիշ* արմատը *-ներ*-ով հոգնակի է կազմում, որովհետև բայական իմաստ ունի՝ «նշել», ապա *պետ* գոյականը արդյո՞ք կարելի է

¹ Մ.Ե.Ասատրյան, Ժամանակակից հայոց լեզու, Ե., 1989, էջ 55:

² Մ. Ե. Ասատրյան, Նշվ. աշխ., էջ 56:

³ Գ. Գևորգյան, Լեզվագործածության սխալներ գրական արևելահայերենում, Ե., 2015, էջ 10-11:

ընկալել «պետ լինել» հարադրությամբ, որպեսզի բացատրվի լեզվի մեջ օրինականացվող շեղումը: Բոլոր դեպքերում զուգաձևության մեջ այստեղ գործածական է մնացել շեղումը:

Գոյականի հոգնակի թվի կազմության որոշ շեղումներ կապվում են բառարմատի սխալ ընկալման կամ բառակազմության հետ: Եթե *Ֆիդայի* բառի հոգնակին հաճախ գրվում է *Ֆիդայիներ*, ինչպես և *ոտնաձայն-ոտնաձայններ* ոչ ճիշտ ձևով (փոխանակ *Ֆիդայիներ*, *ոտնաձայններ*), ապա *պատճեն* բառի եզակի թվի ուղղական հոլովի *պատճե* կոպիտ սխալը հիմք է դառնում *պատճեններ* շեղումի (միակ ճիշտը՝ *պատճեններ*): Գործածական են դառնում նաև անհոգնական հավաքական գոյականների հոգնակի կիրառությունները՝ *երիտասարդություններ*, *ուսանողություններ*, *բանջարեղեններ* և այլն:

Հավաքականությունը դիտվում է որպես մեկ ամբողջություն, և աննկատ է մնում մեկից ավելի քանակային առկայությունը այնքան, որ գործածվել է նաև «հավաքական թիվ» ձևակերպումը: Հետաքրքիր դիտարկում է այն, որ «հին լեզուներում (հին սլավոներեն, հին հունարեն, գրաբար, լատիներեն և այլն) հավաքական թիվը շատ մեծ տարածում ունի, իսկ նոր լեզուներում նա վերանում է՝ փոխարինվելով սովորական հոգնակի թվով»⁴. «Ուսանողությունը մասնակցեց միջոցառմանը», «Ուսանողները մասնակցեցին միջոցառմանը»: Այսինքն՝ այս և այլ դեպքերում զուգաձևության և շեղումների առկայությունը կապվում է պատմական հիմքի հետ:

Գոյականի քերականական հատկանիշների հետ կապված շեղումների զգալի քանակ կա **հոլովական** համակարգում: Ուղղական հոլովը՝ որպես բառի ուղիղ ձև, կարծեք պիտի բացառեր շեղումները: Սակայն *տատ*, *պապ* բառերի ուղղականը դարձրել ենք *տատի*, *պապի* (հավանաբար *-իկ* քնքշացուցիչ մասնիկի *-ի*-ի գեղչումով), որի հիմքի վրա, որպես *ի* ձայնավորով վերջացող բառ, գոյականը ենթարկվել է *ու* հոլովման՝ որոշակիորեն կայունացնելով սխալը՝ *տատու*, *պապու*: Նույն երևույթի փոքր-ինչ ավելի հասկանալի և շատ սակավադեպ տարբերակն է *ջրմուղու*, նաև երբեմն *գազամուղու* սեռականի սխալ ձևը, որի պատճառ է դարձել երկրորդ բաղադրիչի այլափոխումը. այն ոչ թե *ուղի* գոյականն է, այլ *մղել* բայը, հետևաբար այստեղ չկա *ի*-ով վերջացող գոյականի *ու* հոլովման տարբերակը: Եվ ճիշտ չէ «*Ջրմուղու աշխատողները միշտ ուշանում են*» ձևը (ճիշտը՝ «*ջրմուղի աշխատողները*»):

⁴ Է. Բ. Աղայան, Լեզվաբանության ներածություն, Ե., 1963, էջ 362:

«Ենթակայի, խնդրի և հատկացուցչի հարաբերությունն արտահայտող հոլովների առաջացումը արդյունք է առարկայի՝ ներգործող կամ ներգործվող լինելու հասկացությանը»⁵: Մա կարող է դեր խաղալ այն բանում, որ ուղղական հոլովի հետ կապված շեղումները քիչ են հանդիպում և մեծ մասամբ կապվում են խոսակցական լեզվի հետ: Միայնները այլ կարգի բացատրություն ունեն մյուս հոլովներում. զգալի քանակ են կազմում թեք հոլովներից առավելապես սեռականը և տրականը:

Ի հոլովման գերակայող դերակատարումը առաջ է բերում զուգաձևություններ, որոնց մի մասը արդեն ընդունելի է դարձել գրական հայերենում: Երևույթը որոշակի քանակ է կազմում *ա* և *ան* հոլովման բառերում: Որքան էլ ճիշտ ձևն է *ուրախության, կատարման, ծագման, ցամաքի, գառան, թռռան, ձյան* սեռական-տրականը, բայց քիչ նկատելի չեն նաև *ուրախությունի, կատարումի, ծագումի, ցատումի, գառի, թռռի, ձյունի* շեղումները: Եթե *ում* ածանց ունեցող շատ բառերում (*լուծում, անկում, մոտեցում, պնդում, կուտակում խախտում, խզում, նվազում, բուժում, հատուցում, ստուգում, քարացում, թերացում, վերացում*) այս կամ այն հոլովական ձևի գերակայությամբ պահպանվում է զուգաձևությունը, և շեղումը վերածվում է լեզվական կայուն ընդունելի ձևի (*անկման-անկումի, կուտակման-կուտակումի, հատուցման-հատուցումի*), ապա, օրինակ, *ում* ածանցով *դիմում, շահում* բառերը այլևս ենթարկվում են միայն *ի* հոլովման՝ *դիմումի, շահումի* (բայց ոչ *շահման*):

Լեզուն կենդանի ապրող երևույթ է, շեղումները կարող են վերածվել օրինաչափության, և անգամ՝ հակառակը: Պետք է պայքարել տվյալ ժամանակի մեջ սխալ դիտարկվող երևույթի դեմ՝ անկախ դրա ստուգաբանական հիմնավորումներից: Եթե գոյության իրավունք են ստացել *Մեղրու-Մեղրիի, Գյումրու-Գյումրիի, Բաֆֆու-Բաֆֆիի, Լոռու-Լոռիի-Լոռվա* զուգաձևությունները, ապա *Անիի, Շուշիի, Բջնիի, Փարպիի, Սոչիի* ճիշտ սեռական-տրական հոլովաձևերի կողքին անընդունելի են *Անու, Շուշու, Բջնու, Փարպու, Սոչու* շեղումները, որքան էլ կանոնը պահանջում է *ի*-ով վերջացող բառերը ենթարկել *ու* հոլովման: Կոպիտ սխալ պետք է համարել *սիրո* այլաձև հոլովման փոխարինումը խոսակցականից եկած *սիրու* ձևով («*Քո սիրու համար...*»): Այդպես նաև եթե ընդունելի է *սկեարոջ-սկեսուրի, տալոջ-տալի* զուգաձևությունը, ապա *ընկեր բառի ոջ* հոլովման փոխարինումը *ի*-ով (*ընկերի*) դեռևս դիտվում է որպես շեղում: Խոսակցականից են փոխանցվել *անոր, տեգոր* շեղումները (ճիշտը՝ *աներոջ, տեգորջ*):

⁵ Է. Բ. Աղայան, Նշվ. աշխ., էջ 364:

Ձուգաձևությունների ընդունելի և ոչ ընդունելի համակարգ ենք տեսնում նաև ժամանակ ցույց տվող *վա* հոլովման բառերում: Ոճական որոշակի առանձնահատկություններով ընդունելի է *օրվա-օրի, ժամվա-ժամի, ամսվա-ամսի, գիշերվա-գիշերի* բառերի զուգահեռ կիրառությունը: Բայց սխալ է հազվադեպ հանդիպող *ցերեկի* ձևը (ճիշտը՝ *ցերեկվա*): Մինչդեռ *վա* հոլովմամբ չեն գործածվում *րոպե, դար* ժամանակ ցույց տվող բառերը, և երբեմն հանդիպող *րոպեյվա* սխալը գալիս է խոսակցական լեզվից, իսկ *դարու* ոչ այնքան նախընտրելի ձևը՝ պատմական ակունքից: Նույն կերպ տարվա չորս եղանակների անուններից *ամառն* ու *ձմեռը* հավասարապես ենթարկվում են *ան* և *վա* (*ամռան-ամառվա, ձմռան-ձմեռվա*), իսկ *աշունը, գարունը*՝ միայն *ան* հոլովման (*աշնան, գարնան*), և *աշունքվա, գարունքվա* ձևերը բարբառային են, որոնք չեն կայունացել գրական հայերենում:

Ձուգաձևությունների, նրանց հետ կապված շեղումների կարգը ի վերջո ենթարկվում է հետևյալ ընդհանրացման. «Ձուգաձևությունների առկայությունը բացատրվում է՝ ա) ժամանակակից հայերենի ընդհանրական հոլովման **Ի** հոլովման գերիշխող դիրքով, բ) ձևային, իմաստային և ձևաիմաստային հոլովումների փոխներգործություններով, գ) ժամանակակից հայերենի հոլովական ձևերին զուգահեռ գրաբարյան հոլովական ձևերի առկայությամբ»⁶: Օրինակներ բերվել են, իսկ վերջին կետի հայտնի դրսևորումներից են *դուստրի-դստեր, կայսրի-կայսեր, պատվի-պատվո, հույսի-հուսո, սգի-սգո, հրի-հրո, խնդրի-խնդրո, մամուլի-մամլո, ծնունդի-ծննդյան, կորստի-կորստյան* ձևերը: Այս կրկնակներից երկրորդի զգալի մասը պաշտոնական կամ հանդիսավոր և սահմանափակ ոճական կիրառություն ունի (*պատվո տախտակ, հուսո առաջաստ, սգո հանդես, հրո ճարակ, խնդրո առարկա, մամլո ասուլիս*), և շեղումներ պետք է համարել, ասենք, «*Պատվո խնդիր էր առաջացել*», «*հուսո վերջին նշույլը*», «*հրո դեմ ծանր կռիվ*», «*խնդրո լուծումը*», «*մամլո աշխատակիցներ*» նախադասությունն ու կապակցությունները:

Հոլովական համակարգի հետ կապված որոշ շեղումներ առկա են գործիական, ինչ-որ չափով՝ ներգոյական հոլովներում: *Ում, ություն* ածանցներով բառերի գործիականը զուգաձևության հակում է հանդես բերում *-ամբ* և *-ով* վերջավորությունների պահպանումով՝ *ծագում-ծագմամբ-ծագումով, շարժում-շարժմամբ-շարժումով, ուրախություն-ուրախությամբ-ուրախությունով, մեծություն-մեծությամբ-մեծությունով*: - *Ով* գործիականը բնորոշ է խոսակցական լեզվին, «դեռ ավելին... գնալով

⁶ Մ. Ե. Ասատրյան, Նշվ. աշխ., էջ 85:

ավելի ու ավելի գերիշխող է դառնում»⁷, այնքան, որ *պետությունով* ընդունված ձևի կողքին կարող է շեղում դիտարկվել *պետությամբ* բառը:

Հ. Բարսեղյանը նկատում է, որ «Ժամանակակից հայերենի գործիականի -ով վերջավորությամբ ձևերին զուգահեռ՝ գրաբարից անցած -ամբ վերջացող ձևերը կա՛մ մակբայ են, կա՛մ հիմնականում մակբայական գործածություն ունեն (հմտ. մասով-մասամբ, հպարտությունով-հպարտությամբ, արագությունով-արագությամբ, տխրությունով-տխրությամբ)»⁸: Օրինակներ՝ «*Աշխատանքի այդ մասով բավարարված էին բոլորը*», «*Նրա առաքելությունը մասամբ է արդյունք տվել*», «*Իր տխրությունով վարակեց ներկաներին*», «*Տխրությամբ հրաժեշտ տվեց հարազատներին*»: Շեղումը կարող է առաջանալ պատմականորեն փոխանցված մակբայական ձևի՝ գոյականական իմաստով գործածումից. «*Իր տխրությամբ փորձում էր ազդել շատերի վրա*»: Թեպետ խոսքիմասային նման անցումներից առաջացած կիրառությունները արդեն ընդունելի զուգաձևություններ են: Մ. Աբեղյանը երևույթը բացատրում է նրանով, որ -ամբ գործիականով ձևերը, թեպետ ինչ-որ չափով զրկվում են առարկայական իմաստից, բայց լիովին չեն վերածվում մակբայի, «... որովհետև պահում են իրենց հոլովական ձևերը և հոլովների հատուկ նշանակությունները»⁹, հետևաբար կարևոր է մնում գոյականական հատկանիշը:

Ի ձայնավորով վերջացող բառերի գործիական հոլովի շեղումներն առնչվում են այդ արմատական հնչյունի պահպանման կամ զեղչման հետ: Եթե կիրառելի զուգաձևություններ են *ոսկիով-ոսկով*, *լուցկիով-լուցկով*, *գինիով-գինով*, *ուղիով-ուղով*, *այգիով-այգով*, ապա *տարիով-տարով* գույքի առաջինը աստիճանաբար քիչ գործածելի է, *մատանիով-մատանով*, *ապակիով-ապակով* զուգահեռ ձևերից երկրորդը արդեն կարելի է շեղում համարել, իսկ *պատանիով-պատանով*-ի երկրորդ ձևը պարզապես սխալ է:

Ոճական նույնափոխ նրբերանգներ կան նաև ներգոյական հոլովի կազմության մեջ: Այստեղ ևս *այգիում*, *ոսկիում*, *գինիում* դեռևս կիրառելի ձևերի կողքին կայունանում են *այգում*, *ոսկում*, *գինում* զուգահեռները, բայց շեղում են մնում *ապակում*, *մատանում* ձևերը: Ներգոյական հոլովում հաջորդ շեղման հնարավորություն է ստեղծվում նրանից, որ կա բառերի մի խումբ, որ ներգոյական հոլով չի ընդունում, բայց երբեմն կազմում են:

⁷ Մ. Ե. Ասատրյան, Նշվ. աշխ., էջ 78:

⁸ Հ. Խ. Բարսեղյան, Հայերենի խոսքի մասերի ուսմունքը, Ե., 1980, էջ 478:

⁹ Մ. Աբեղյան, Հայոց լեզվի տեսություն, Ե., 1965, էջ 382:

Դրանք վերացական (*հույսում, երջանկությունում*), անձնանիշ (*եղբորում, բանվորում, Աշոտում*), նաև *գարունում, ձյունում* և նման բառերն են:

Եզրակացություն

Գոյականի ձևաբանական հատկանիշների հետ կապված շեղումները հիմնականում առնչվում են հոգնակի թվի կազմության և հոլովական համակարգի հետ: Հոգնակիի շեղումներն առաջանում են հնչյունափոխության, գրաբարում *և* ունեցող միավանկ, նաև *ը* զաղտնավանկով երկվանկանի բառերի հոգնակին *-եր* ածանցով կազմելու, երկրորդ միավանկ բաղադրիչ ունեցող բարդ բառերի իմաստային անհատակ ընկալման, բառի կազմության ոչ ճիշտ պատկերացման հետևանքով, ինչպես նաև հավաքական գոյականների մեջ: Հոլովական համակարգում հանդիպող շեղումները զգալի են թեք հոլովներում, մանավանդ սեռականում և տրականում: Ընդհանրական դառնալու հակում ունեն *ի* հոլովման գերիշխող դերից բխող սխալները, որտեղ առաջանում են զուգաձևություններ, որոնք որոշակի քանակ են կազմում *ա* և *ան* հոլովման բառերում, և որոնց օրինաչափ դառնալը կարող է շեղումներ առաջացնել: Միսլ գործածությունների որոշ քանակ փոխանցվում են խոսակցական լեզվից, զուգաձևության պատճառ են դառնում գրաբարյան տարբերակները: Զուգաձևություններն ունենում են նաև խոսքիմասային պատկանելիության և ոճական նրբերանգների արտահայտչաձևեր:

Միսլ կիրառությունների ուսումնասիրությամբ ընդհանրացնում ենք այն օրինաչափություններն ու միտումները, որոնք հանգեցնում են այդպիսի շեղումների, այդ կերպ ցույց ենք տալիս դրանցից խուսափելու և դրանք հաղթահարելու ուղիները:

Tatevik Safaryan

The distortions in the morphological peculiarities of the Noun in contemporary Armenian

Conclusion

Key words and expressions. alternation, suffix, hidden syllabic, plural, meaning nuance, word stem, case system, rule, deviation, stem sound, stylistic nuance, colloquial speech, grabar (Old Armenian) version.

The distortions in the morphological peculiarities of the Noun in contemporary Armenian mostly refer to the formation of plural and grammatical case system. The distortions in the Plural are caused by an unnecessary alternation, monosyllabic words containing «և» in Old Armenian (Grabar), the formation of plural with «եր» with an affix of two-syllabic works containing «ը»

hidden-syllabic, vague understanding of the meaning of the words with monosyllabic second components. The distortions in the system of the grammatical case are observed in inflections. The general mistakes contain cases with «h» inflection, where convergences arise, the tendency of which to become regular can lead to deviations. Certain deviations come from colloquial language, the grabar versions of the words also become convergent. The observation of the phenomenon is obvious in Genitive Case and Dative Case as well as in Instrumental Case.

Татевик Сафарян

**Отклонения (ошибки) в современном армянском языке связанные
с морфологическими особенностями существительного**

Заклучение

Ключевые слова и выражения: фонетическое изменение, окончание, скрытый слог, частица множественного числа, смысловой оттенок, конформация, корень слова, система падежей, закономерность, отклонение, корневой звук, стилистический оттенок, разговорной язык, древнеармянский вариант слова.

Отклонения морфологических свойств существительных связаны с образованием множественного числа и системой падежей.

Отклонения множественного числа возникают при не обоснованных фонетических изменениях, при использовании суффикса «hr» для образования множественного числа односложных древнеармянских (грабар) слов содержащих на конце «h», а также двусложных слов содержащих скртый слог «p», при не точном смысловом восприятии сложных слов, содержащих второй односложный компонент, в следствии не правильного представления состава слова.

Отклонения в системе подежей значительны в косвенных падежах. Имеют свойство стать обобщенными отклонения исходящие от доминирующей роли спряжения «h», где образуется конформации являющиеся основанием для превращения опеклонений в закономерности.

Некоторое количество отклонений передаются из разговорной речи, причиной возникновения аналогий становления древнеармянские варианты. После встречи со значительным количеством отклонений в родительном и дательном подежах это явление в некоторой степени выявляется также в конформациях творительного подежа, а также в существительных указывающих на личность, или при обязанности внутрисуществительных подежей на некоторые существительные.

Օգտագործված գրականություն

1. Աբեղյան Մ., Հայոց լեզվի տեսություն, Ե., 1965:
2. Ասատրյան Մ., Ժամանակակից հայոց լեզու, Ե., 1989:
3. Բարսեղյան Հ., Հայերենի խոսքի մասերի ուսմունքը, Ե., 1980:
4. Գևորգյան Գ., Լեզվագործածության սխալներ գրական արևելահայերենում, Ե., 2015:

Խմբագրություն է ուղարկվել 23.09.2022թ.

Հանձնարարվել է գրախոսության 10.10. 2022թ.

Տպագրության է հանձնարարվել 06.12.2022թ.